

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Thomæ Comptoni Carleton, Cantabrigiensis,
Societatis Jesu, In Collegio Anglicano Leodiensi Sacrae
Theologiae Professoris, Cursus Philosophicus Uniuersus**

Carleton, Thomas Compton

Antverpiæ, M.DC.XCVII.

Disputatio XLII. De signo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95656)

VIII. Nec obstat quod in his sit mutua dependentia.

Nec dicas non urgere hæc exempla, quia sunt de correlativis, quæ à se mutuo pendent, mutua autem dependentia tollit Analogiam, quippe quæ consistit in dependentiâ unius ab alio simul cum independentiâ alterius ab illo. Contrâ, substantia & accidens pendent à se mutuo, substantia enim essentialem dicit ordinem ad accidentia possibilis, non minus quam potentia vitalis ad actum. Imò P. Suarez relationem ponit transcendentalem Dei ad creaturas, ergo hic etiam est mutua dependentia.

IX.

Nec ad Analogiam sefficientia cum independentiâ in eodem genere.

Dices, non quamcunque dependentiam sufficere ad Analogiam, sed eam solam cum una pendet ita ab aliâ, ut aliud in eodem genere ab aliquo tertio ulterius non pendeat, sicut accidens pendent à substantiâ in genere causæ materialis, quo in genere substantia est omnino independens, licet pendeat à Deo in genere causæ efficientis: actus autem vitalis è potentia pendet in genere causæ materialis & efficientis. Contrâ, forma in genere causæ materialis pendent à materiâ, ita ut materia in eodem genere à nullo pendeat, ergo ibi saltem erit hæc Analogia.

SECTIO VIII.

Inferuntur quedam circa Analogiam entis.

I. Ens est Analogum etiam respectu eorum quæ tantum numero distinguuntur.

Infero primò, ens non respectu hominis tantum, lapidis, & leonis genereque aut specie distinctorum, Analogum esse, sed respectu Petri etiam & Pauli, & quorumcunque aliorum solo numero differentium. Ratio est, quia transcendit ultimas eorum differentias, ac proinde differunt formaliter per ens, nec enim est necessarium ad Analogiam ut sit inæqualitas, quam non semper in individuis ejusdem speciei reperiri probabiliter censent multi, sed sufficit diversitas quæ nunquam deest, cum unumquodque individuum suam necessariò habeat differentiam numericam, per quam diversum constituitur ab alio.

II. Transcendentia non facit ut concipiatur.

Infero secundò, licet Enstrascendat differentias, non tamen in omni re quam cogitamus, concipimus ens explicitè, seu rem illam ut ens, vel ut aptum existere, sed implicitè tantum, sicut cum concipimus animal, non concipimus explicitè in eo ratio-

nem corporis, hoc est, non concipimus expressè illud quod consideramus, esse corpus, sed si supra objectum reflectamus, & penitus illud intueamur, advertemus menti nostræ objectam verè fuisse rationem corporis, dum animal concipiebamus, non tamen objectam fuisse rationem rationalis, quia corpus in animali necessariò & essentialiter includitur tanquam formale ipsius constitutum, in quo tamen non includitur formaliter rationale, conceptus enim formalis animalis non constituitur per conceptum rationalis, si tribuamus singulis singulis. Ens verò includitur in omni omnino re, quæ de causa ait Aristoteles, *superflue poni ens in definitionibus rerum*, quia scilicet intrinsecè in omni genere & differentia reperitur.

III. Compositio metaphysica nullam accipit imperfectionem.

Infero tertio, compositionem metaphysicam nullam arguere imperfectionem, sicque non esse cur Deo negetur. Licet enim compositio physica Deo competere nequeat, utpote summæ Dei simplicitati repugnans, illa tamen quæ merè est per intellectum, tantum abest ut imperfectionem sonet, ut potius arguat perfectionem, varia enim prædicata & perfectiones rei illi inesse denotat.

IV. Quo sensu ratio entis abstracta à Deo & creaturis, est simplicior.

Infero quartò, hinc sequi, nullam habere vim quod afferunt aliqui ad probandum unam abstrahi rationem entis non posse Deo & creaturis communem, quod nimirum ens sic abstractum, foret Deo simplicius. Respondeo enim si per simplicius intelligant esse rationem illam entis quid Deo abstractius, nihil inde sequi incommodi, etiam si concedatur. Si verò per simplicius, intelligatur minus habens compositionis physicæ, falsum est, Deus enim ut metaphysicè, ob infinitas quas in se complectitur perfectiones, virtualis maximè est & multiplex, ita physicè unus maximè est & simplex, rerumque omnium creaturarum perfectiones modo infinite perfectò, in se indivisibiliter complectens.

V. Ens prædicatum omnium metaphysicorum est imperfectissimum.

Infero quintò, Ens conceptum omnium Metaphysicorum conceptum esse imperfectissimum. Ratio est clara, nam quicumque alius conceptus in se includit ens, ergo illam, quantumcumque est, entis in se perfectionem continet, & suam superaddit. Unde & in compositione metaphysicâ; comparari hoc nomine solet materiæ primæ in compositione physicâ, quæ formæ etiam imperfectissimæ in perfectione cedit.

DISPUTATIO XLI.

In libros Perihermeneias. De Nomine, Verbo, & Propositione.

DE his omnibus fusè dictum est in Introductione ad Logicam, dist. 5. & 6. quare nihil hic superest circa illa in præsentia discutien-

dum. Tractatum verò de signo, cum multa in se scitu digna contineat, quæque Tyronum captum superent, in hunc locum rejeci.

DISPUTATIO XLII.

De Signo.

ANGeli suos ad se invicem immediatè conceptus dirigendo, summâ facilitate, expeditione, dexteritate loquuntur. Anima in corpore velut quodam ergastulo conclusa, ut nihil nisi sensuum ministerio recipit, ita non nisi organi ali-

cujus corporalis operâ, & signis quibusdam externis sensa sua exprimit. Hinc à naturâ lingua homini data, index animi, internarum cogitationum ac mentis interpres. Muri manibus loquuntur, oculis, capite, & (ut est ingeniosa necessitas) vix ulla corporis

Cur lingua homini à natura data.

Muti quovus corporis pars est lingua. Quia muti digitis loquuntur. surdis oculis audiunt.

ris pars est, quam, ubi usus venerit, in linguam non efforment. Digitis proinde articulata loquuntur, modumque intimas etiam cogitationes prompte aliis, & expedite aperiendi, ad unguem norunt. Hinc mira rerum catastrophe: quæ enim ij digitis loquuntur alij oculis audiunt, dumque illi linguam in manibus, aures hi in oculis gestant, sicque nullo miraculo, & muti loquuntur, & surdi audiunt. De his ergo signis nobis in præsentia disputandum.

SECTIO PRIMA.

Quid & quoruplex sit signum.

I. Qui dicitur significare, & quomodo.

Licet significare dicatur is, qui signum præbet, ut homines animi sui sensa significare dicimus, dum ea vel verbis, vel nutibus, vel efformatis in charta characteribus aliis declarant; ij tamen non magis proprie dici possunt significare, quam domum is comburere, qui ignem applicat: Non enim, quidquid probatur in vulgus, id statim censendum est Dialecticæ calculis admitti, re enim verâ, sicut hic non domum comburit, sed ignis, ita nec ille significat, sed nutus, characteres, & verba, quæ hominum immediatè mentem indicant.

II. Significare est potentia cognoscenti aliquid immèdiatè representare.

Significare itaque proprie, est potentia cognoscenti aliquid immèdiatè representare, ut hæc vox, homo hominem significat; fumus ignem. Unde nec probandam censo (nisi hoc modo intelligatur) illam signi definitionem quam tradunt nonnulli signum est quod facit scire; sic enim homo dum aliquid dicit, effert signum, imò & Deus, dum nobiscum ad videndum vel intelligendum concurrat. Quare signum in communi sic rectè quis definiaverit, est id quod potentia cognoscenti aliquid à se distinctum representat, sive ipsum cognoscatur, sive non; à se, inquam, distinctum, saltem formaliter, ob cognitionem reflexam, cum quis aliquid intelligit, & simul se intelligere percipit: illa enim cognitio se representat, sicque est signum simul & res significata, quod & in voce nonnunquam contingit, ut cum dico; omnis terminus est vox, seu verbum. De quo plura sec. sequente nu. tertio.

Definitio signi in communi.

III. Signum naturale, & ad placitum.

Dividitur primò, signum in naturale, & ad placitum: naturale est, quod ex naturâ suâ vim habet ad aliquid significandum, ut gemitus dolorem; fumus ignem; effectus, universam suam causam: sicque hæc apud omnes idem significant. Signum ad placitum est, quod licet ex naturâ suâ non habeat vim aliquid significandi, habet tamen ex beneplacito hominum, sive id impositione fiat, sive consuetudine, ex tacitâ scilicet hominum conspiratione, & consensu: impositio, ut vox Homo significat animal rationale, cum significare potuisset formicam, & formica hominem. Quo in casu voces istæ, quamvis materialiter eadem, essent formaliter diversæ: etsi namque idem adhuc perferret verborum sonus, significatio tamen, quæ anima est, & vita vocis, penes homines est, qui proinde sicut illam omnino tollere, ita de voce in vocem transferre arbitrari suo possunt. Quo sensu d. 2. de Pœnit. l. 1. dixi omnium sacramentorum formas, quoad externum verborum sonum, in hominum potestate fitas esse, qui hoc sensu mutare eas pro libitù possunt, & efficere ut forma unius sit forma alterius, imò ut forma pœnitentiæ non sit, Egote absolvo, sed ego te ligo, vel stringo. Quod & in aliis signis ad placitum contingit: tuba enim uno modo ac tractu inflata classicum canit, alio canit receptui, si tamen Imperatoribus, iisque quorum interest placeret, classicum receptum, receptus classicum significaret.

Significatio est anima, & vita vocis.

IV. Signum ex consuetudine.

Signum ex consuetudine est hederâ appensa quæ vinum significat vendibile, mappa posita canam

R. P. Th. Comptoni Philosophia.

&c. licet signum ex consuetudine nonnunquam ad naturale revocari possit, quia in naturâ fundatur, ut si canis visus denotet adventum Domini, quia illum solet comitari. Unde signum ex consuetudine semper vel ad naturale signum reducitur, vel ad signum ad placitum.

Secundò signum formale aliud, aliud instrumentale. Formale ab informando dicitur, & per sui exhibitionem potentia cognoscenti, facit eam in alterius cognitionem devenire, licet speciem sui non imprimat: nec ab illâ potentia cognoscatur. Hujusmodi primò sunt actus intellectus, & sensuum, qui potentias informando, objecta in genere causæ formalis repræsentant. Deinde species seu similitudines rerum potentis impressæ, per quas objecta quorum sunt similitudines cognoscimus, speciebus ipsis non perceptis.

Instrumentale signum est, quod ita in alterius cognitionem inducit, ut ipsum etiam cognoscatur, ut fumus visus est signum ignis; vox quævis, rei quam significat. Hinc sequitur idem esse posse & formale, & instrumentale signum respectu diversorum; actus enim intellectus in Petro (idem est de actibus sensuum) quo cognoscit leonem e.g. respectu Petri est signum formale; at verò respectu Angeli, qui hunc actum intueretur, & ex illo cognito cognosceret leonem quem repræsentat, esset signum instrumentale.

Ex signis porro alia sunt purè manifestativa, ut campana pullata concionis signum est, vel officij divini; & hujus generis sunt omnia formalia. Alia manifestativa simul sunt & suppositiva, ut Prorex, qui regem ita significat, ut illius loco substituat. Hujusmodi etiam sunt voces respectu rerum, pro quibus in propositionibus supponuntur: Unum verò & idem signum reale diverso modo consideratum potest ad diversa membra spectare; omne enim signum formale est naturale, licet non è contrâ: & omne ad placitum, instrumentale, licet non vice versâ omne instrumentale ad placitum, fumus enim non est ad placitum, sed naturale. Item vox Homo v.g. est signum instrumentale ad placitum, manifestativum & suppositivum respectu rei quam significat, & naturale respectu prolatoris, quem indicat.

SECTIO II.

Inquiruntur quedam circa significationem vocum.

Quæres primò, quid sit vocum significatio? Respondeo duplicem esse, in actu primò, & secundo, hæc est actualis rei significatæ representatio, quando scilicet actu in alterius cognitionem inducit. Prior, nihil aliud est quàm ipsa vox pro materiali, & voluntas instituentis moraliter manens, tamdiu autem censetur moraliter manere, donec revocetur. Porro voluntas hæc non est actus quo vult vocem Homo v.g. esse significativam (hic enim actus vult seipsum, cum per ipsum sit formaliter significativa) sed quo vult eam quoties profertur actu significare, & repræsentare hominem audienti.

Quæres secundò, quis possit significationem vocibus indere? Respondetur, in primis id posse Principem, quod Adam in paradiso pro humano genere tanquam illius caput ac Princeps præstitit. Secundò id potest respublica. Tertio quivis hominum cæptus, sic enim illos, quos passim Ægyptios vocant fractis videmus & asperis inter se verbis uti, quibus tamen suos sibi invicem conceptus manifestant.

Quartò quicumque particularis homo linguam sibi

VI. Signum Formale, & instrumentale.

VI. Idem esse potest signum formale & instrumentale.

VII. Ex signis alia manifestativa tantum, alia manifestativa simul & suppositiva.

I. Significatio vocum duplex, in actu primò, & in actu secundo.

II. Significatio nem vocibus indere potest. Princeps. Respublica. Quivis hominum cæptus.

Quicumque particularis homo linguam sibi fingere.

ingere ac formare potest, quam in charta exaratam ipse, & solus ipse intelligit.

III. An requiratur distinctio inter signum & rem significatam.

Quæres tertio, an requiratur distinctio realis inter signum & rem significatam, vel an idem esse queat signum sui? Univerſim loquendo non videtur requiri distinctio realis inter signum & rem significatam, idque sive de signis internis sermo sit, sive externis. Quoad interna, quid vetat eundem actum intellectus supra se simul cum aliis objectis reflectere? qualis est actus quo quis mente dicit, omne accidens; omnis qualitas; omnis actus intellectus; omne ens. Hujusmodi, inquam, actus cum omne ens, omnem qualitatem &c. repræsentet, & ipse accidens vel qualitas sit, se repræsentet necesse est. Idem ostenditur in signis externis; hæc namque voces, Omnis vox, omne verbum; cum voces omnes, & verba significant, se inter reliqua significant, sicque sunt signum sui. Quomodo autem hoc non sit contra essentiam signi, ostendi sect. precedente n. secundo.

IV. Non requiritur distinctio inter loquentem, & eum ad quem sermo dirigitur.

Quæres quarto, an requiratur distinctio inter loquentem, & eum ad quem sermo dirigitur; seu quod eodem recidit, possitne quis loqui secum? Respondeo posse, idque sive sermo sit de interna loquutione, sive externa: primo enim generatim nos ipsos cum aliis alloquimur frequenter, ut; Eamus, festinemus &c. sic Apostolus ad Hebr. 4. d. 16. Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ &c. Ino et si sibi soli quis verba proferat, verè tamen loquitur: sic Arsenius fertur sibi identidem dicere solitus: Arseni ad quid venisti? sic sanctissimus Patriarcha Franciscus, verbis subinde se asperis excipiebat, ut humilitatis in se affectum (in qua virtute mirum in modum eminebat) magis indies, ac magis excitaret.

SECTIO III.

An, ut verba sint significativa, & quis propriè loquatur, debeat & proferens ea intelligere, & audiens.

I. Quod hic proponimus est minoris fortasse momenti non nemini videri possit, utpote de vocibus, gravissimæ tamen ab eâ in Theologia difficultates, dum de formis sacramentorum disputatur, pendent.

II. Certum est, verba proferentem non intelligenti, aliquo modo loqui.

III. Propriè etiam loquitur in qui verba proferat non intelligenti.

Quod hæc proponimus est minoris fortasse momenti non nemini videri possit, utpote de vocibus, gravissimæ tamen ab eâ in Theologia difficultates, dum de formis sacramentorum disputatur, pendent.

Quoad secundum (ut si quis linguæ græcæ peritus homini illius ignaro græca verba proferat) si per locutionem aliud nihil intelligatur quam articulata verborum efformatio, certum est eum loqui, quod enim alter verborum sensum non percipiat, nihil obstat quò minus hic clarè & distinctè verba singula ac syllabas pronuntiet.

P. Hurtado d. 8. log. s. 2. n. 23. hunc loqui negat, & hæc duo correlativa facit, unum loqui & alterum intelligere, quem hæc in parte multi sequuntur ex recentioribus. Hunc loquendi modum probare nunquam potui, scriptores enim omnes, tum antiqui tum novi, tum sacri, tum profani loqui eos autumant, qui verba non tantum homini non intelligenti, sed brutis & etiam animantibus, ipsisque adeo rebus inanimatis proferunt: sic Josue 10. dicitur Josue loquutus soli. Sic Marc. 11. v. 13. Videns Iesus ficum &c. dixi ei &c. Imperavit ventis & mari Math. 8. v. 26. Et hæc est ratio cur Theologi communiter negant formam absolutionis prolata super absentem esse validam, ut ostendi d. 2. de Pœn. sec. 5. quod verba absolutionis pronuntians alloquatur poenitentem, verba autem ore prolata (quæ essentialiter in hoc sacramento requiruntur) maximè particula Te, arguunt eum quem alloquimur esse presentem: sæpè autem contingit eum, cui hæc verba pronuntiantur,

aut surdum esse, aut linguæ Latinæ ignarum, aut etiam à sensibus abstractum jacere, mortui similliorum quam vivi. Quod etiam ex formâ baptismatis ostendi potest, dum baptizans infantem alloquitur recens natum; quid, oro, intelligit paucarum horarum puer, qui, sit necne, nondum intelligit?

Cum ergo hæc totius antiquitatis vox sit, communisque omnium sensus, quidni cum omnibus loquamur? cum, inquam, de modo loquendi sit discretio, modus ipse loquendi litem dirimat, communisque hominum usus. Gratis ergo asserit P. Hurtado loqui & intelligi esse correlativa ut ostensum est. Quid verò sit loqui dicam in fine sectionis.

Quæres, num in hæc casu voces sic prolatae sint saltem in actu primo significantivæ? Respondetur respectu hominum esse remotè significantivas, non proxime, proxima enim seu expedita vis ad significantivum proximam seu expeditam in audiente supponit capacitatem ad intelligendum. Respektu verò brutorum & inanimatorum ne remotè quidem sunt significantivæ, cum nulla omnino ad intelligendum in subjecto sit capacitas.

Quoad primum, utrum si aliquis, qui Hebraicæ linguæ ex.g. nullam habet notitiam, Hebraicæ quædam verba Hebræo proferret, aut alteri illius linguæ perito, utrum, inquam, in hoc casu verba illa sint significantiva?

P. Arriaga d. 13. log. s. 1. sub. 4. n. 27. hæc verba, ait, non esse significantiva, eo quod quantumcumque ea intelligat audiens, proferens tamen eorum sensum non percipiat. Quod recentioribus quibusdam certum adeo exploratumque videtur ut extra omnem ferme disputationis aleam colloct.

At sanè non est hoc omnibus perinde certum, imò verò contrarium mihi semper multò visum est probabilius; nec ad vocum significationem quidquam interesse arbitror: proferens ea intelligat, necne sed sicut valor monetæ, non à particularis cuiusquam, sed ab unius Principis voluntate, ita verborum significatio ac sensus à solius imponentis arbitrio pender.

Quod sic alterius declaro: verba scripta vel typis mandata non minus sunt significantiva & expressiva conceptuum, quam ore prolata, sed illa non requirunt ut immediatè ea efformans sensum ipsorum & significationem percipiat, ergo nec verba ore prolata: consequentia est evidens, major, ab omnibus admittitur; tres enim assignant loquendi modos, verbis, nutibus, & characteribus in chartâ, aliæ re efficitis; nec minus perfectè historiam quis intelligit, dum eam in libro typis excusam legit, quam dum ex ore narrantis excipit. Minor itaque probatur, amanuenses & typographi ea sæpè scribunt & imprimunt, quæ planè non intelligunt, vel quia in linguâ continentur iis ignotâ. Græcâ scilicet, Hebræâ &c. vel in terminis non passim obviis in quos incurunt dum res ex.g. Mathematicas vel etiam logicas literis mandant.

Dices, ad hoc ut verba vel scripta vel impressa significant, sufficit, ut is qui historiam primò scripsit ea intelligat. Contrà primò, ergo ut verba sint significantiva non requiritur ut qui ea immediatè proferat, illa intelligat. Contrà secundò, qui historiam primò scripsit mille fortasse ab hinc annis mortuus est, nec magis propriè ipsius hæc signa dici possunt quam imago ad alterius ab Apelle dudum vel Xeuze depictæ exemplar, nunc delineata, Xeuxis dici possit aut Apellis. Contrà tertio, ergo & voces à pſittaco prolatae erunt significantivæ, sufficit enim secundum hunc respondendi modum, quod qui pſittacum docuit eas intellexerit.

Dices secundò, licet Typographus clarè verborum

IV. Loqui & intelligi non sunt correlativa.

V. Voces hæc remota sunt significativæ.

VI.

VII. Dicunt aliqui, verba prolata ab eo, qui illa non intelligit, non sunt significantiva.

VIII. Contrarium est longè probabilius.

IX. Probatur ex verbis scriptis, aut typis mandatis.

X. Nec in hoc est fundamētum significatio verborum impressorum quod qui rem primò scripsit illa intellexerit.

IX.

IV. Nec suffi-
at quod
Typogra-
phus confuse
verba illa
intelligat.

rum quæ imprimunt sensum non percipiat, percipit tamen obfcurè, & modo quodam confuso, novit enim per ea significari aliquid; licet quid sit, ignoret. Sed contrà primò, hoc etiam novit loquens, & audiens, ergo casus est impliciterius, semper enim tam in audiente quam loquente est sufficiens vocum notitia ad loquendum. Contrà secundò, Quæstio de qua hic disputatur est, num hæc aut similia verba proferens *Paries est albus* hoc verè loquatur ac dicat, ubi vel loquens has voces non intelligit, vel audiens. Contrà tertio, Sic enim quivis linguas omnes intelligeret, dum enim loquentes audit, vel characteres in chartâ efformatos videt, novit aliquid sub ijs contineri, & homines loquendo aliquid sibi invicem significare. Contrà quartò, Verba illa in hoc casu typographo non essent signa ad placitum sed naturalia, quatenus nimirum dum volumen aliquod ignotæ sibi linguæ imprimunt, non malè colligit neminem sanæ mentis tantum vel laboris impensurum vel temporis, nisi aliquid scitu dignum sub illis characteribus contineretur. Quo sensu sec. sequente dicemus voces significare conceptus naturaliter, quatenus qui vocem *Homo* e. g. profert, signum est eum rem illam quam exterius significat, mente prius concepisse.

XII. Nec dici
potest ver-
ba ab eo
scripta, qui
illa non in-
telligit, ni-
hil signifi-
care.

Dices tandem (quod non-neminem aliquando insinuante audiivi) verba à typographo, eorum sensum non intelligente, impressa nihil significare. Sed contrà apertè, hujusmodi enim librum legens, si linguam calleat, omnia clarè intelligit, à quocunque demum fuerit liber impressus: quis enim hac in parte inter doctum typographum discernit, & indoctum. Deinde consent univèrsi propositiones in eo libro contentas veras esse, vel falsas, à quocunque illæ typographo fuerint impressæ, ergo, sunt significativæ, ut est manifestum.

XIII. Latius pa-
ter loqui,
quam sig-
nificare.

Latius ergo quoad præsens patet loqui quam significare; hoc nunquam contingit nisi audiens loquentis verba intelligat: loqui verò est personam rationalem verba ex se & in actu primo significantia proferre: dico personam rationalem, loqui enim quandam in se continere videtur dignitatem; rebus irrationabilibus non concedendam. Quamvis, si ijs etiam tribueretur loquutio, non video quid inde sequeretur incommodi.

XIV. Aliud est
de calefac-
tione, a-
liud de lo-
quutione.

Dices loqui & intelligi, docere & doceri sunt correlativa. Confirmatur, implicat dari calefactionem nisi aliquid sit calefactum, ergo & doceri, quin aliquid sit doctum. Ad argumentum Resp. primò latius patere loqui, quam docere. Secundò negatur antecedens, ad illa enim sufficit signa ex se significativa, & instructiva proferre sive intelligantur, sive non. Ad confirmationem manifesta est disparitas, calefactio enim alium terminum non habet, quam calorem in extrinseco subjecto productum: at vero luctio & doctio, ut ita dicam, alium terminum habent, verba scilicet in ore loquentis vel aëre producta, quantumvis id ad quem diriguntur, ea non intelligat, imò nec audiat.

SECTIO IV.

Utrum voces significant res, an conceptus.

I. Sicut con-
suetudo.

I. Vt nihil est in intellectu quod prius non fuerat in sensu, ita ad linguam nihil derivatur quod antea non fuerat in mente, seu cuius loquens idæam prius ac similitudinem apud se in animo non formaverat. Hinc oritur quæstio, utrum dum vocem quis aliquam exterius profert, *Homo* ex. g. vox hæc hominem ipsum significet, an idæam illam seu imaginem, quæ aliud nihil est quam actus ipse intelle-

ctus, quo hominem concipit? Uno verbo; num voces conceptus formales significant, an objectivos.

II. Voces im-
mediatè
significant
res, mediatè
conceptus.

Dico primò: Voces ut signa ad placitum, & immediatè significant solas res, ut signa tamen naturalia, & mediatè conceptus. Prima pars probatur, dum enim quis alterum loquentem audit, dicentem v. g. *stella sunt pares*, animus audientis non de interno loquentis actu, sed de stellis cogitat, nec ei curæ est quid loquens cogitet, sed quo pacto res ipsa se habeat.

III. Intendit lo-
quens ut
audiens ap-
prehendat
rem, non
conceptum.

Confirmatur primò, quando quis alium quidpiam docet, ut *Deum esse Trinum & Unum; hominem constare ex animâ & corpore* &c. non intendit ut audiens actum ejus internum apprehendat, sed ut in rem ipsam feratur, illamque addiscat: cuius plenè fit compositus, etiam si internus loquentis conceptus ejus animo omnino non obverferet. Confirmatur secundò, iam enim contra communem omnium Dialecticorum sententiam omnes voces erunt æquivocæ, singulæ namque res inter se diversissimas significant, quæ de causâ, hæc & similes voces, *liber, palus, calum*, ob varias quas habent significaciones ab omnibus censentur æquivocæ, sed si significant res simul & conceptus omnes hoc voces habebunt, ergo erunt æquivocæ.

IV. Obediunt
voces me-
diatè sig-
nificare
conceptus.

Secunda etiam conclusionis pars probatur, qui enim quempiam de hac vel illâ re, de cælo, de sole, de stellis disputantem audit, argutivè & per discursum infert, hæc eum mente revolvere, alioqui sermonem de ijs serere non posset. In hoc verò casu, voces signa sunt naturalia conceptuum, sicut fumus ignis, gemitus doloris, aut effectus, quivis suæ causæ. Quo etiam modo aliorum animalium soni ore prolati internas eorum imaginationes & affectus indicant.

V. Do. et. A-
r. lo. voces
ess. signa
conceptuum
objectivorum.

Objicies primò: Aristotelem 1. Perih. c. 1. ubi sic habet: *Sunt ergo ea quæ sunt in voce, earum quæ sunt in animâ à pastorum nota.* Ubi per *notas* signa, per *pastiones*, conceptus indicat. Respondeo primò, solùm velle Aristotelem voces esse notas seu signa conceptuum objectivorum, non formalium, seu rerum quæ concipiuntur; & per actus intellectus in mente esse dicuntur: secundò, dici potest voces mediatè & argutivè signa & notas esse ipsorum etiam conceptuum formalium, quatenus per discursum quis colligit illarum conceptum vocum eum formasse interius, qui eas profert exterius.

VI. Particula
ut sape re-
duplicat
solum con-
ditionem.

Objicies secundò: voces significant res ut conceptus, ergo significant ipsos internos conceptus: sicut qui videt parietem ut album, videt albedinem. Contrà; etiam voluntas amat rem, virtutem v. g. ut conceptam seu cognitam, cognitionem tamen illam non amat. Dico itaque, ut, in his casibus reduplicare solum conditionem, non rationem formalem, sicut in simili; ignis comburit ut applicatus, cum aliter comburere non possit, non tamen comburit applicatio. Albedo e contra est ratio formalis, per quam paries conspicitur, & terminat visum.

VII. Voces su-
brogantur
loco conce-
ptuum, non
tamen eos
significant.

Objicies tertio: Voces subrogantur loco conceptuum, ergo significant conceptus. Nego consequentiam, sed ambo idem significant, loco autem conceptuum qui non comparent, substituuntur voces ut res exterius significant, quos conceptus significant interius: conceptus autem ipsos non significant, nisi naturaliter.

VIII. Imagines
naturales
referunt,
non imagi-
nes, seu sig-
na ad pla-
citum.

Objicies quarto: tam voces quam conceptus sunt imagines & similitudines rerum, ergo sunt similitudines simpliciter, duæ enim imagines Cæsaris v. g. si sese invicem sint similes Cæsari, necessariò sunt sibi ipsis similes, sedque invicem referunt, ac representant: Ergo etiam voces referunt, ac representant conceptus. Respondetur argumentum convincere de imaginibus citum.

naturalibus, ut in objectione ostensum est; secus vero res se habet in signis ad placitum seu ijs quæ quod significant, merè habent ex institutione hominum, alioqui vox gladius vocem ensẽ significaret, folia frondes, hedera labarum, & è contrà: & sexcenta hujusmodi; quippe quæ ad idem significandum ab hominibus sunt instituta.

IX. Quo modo datur mensura, si voces non significant conceptus.

X. Quædam voces significant immediatè conceptus.

IX. Obijcies quintò: nisi voces significant conceptus, nullum dari posse mendacium, cum mentiri sit contra mentem ire, seu ostendere velle se id habere in mente quod non habet. Contrà, ad hoc sufficit quod voces tanquam signa naturalia indicent conceptus, ita scilicet ut argutivè & per discursum inferre quis possit, eum qui sic de re aliqua loquitur, similem de eà apud se in mente conceptum formare.

X. Dico secundò, quædam tamen voces directè, immediatè, & ut signa ad placitum significare inter nos mentis conceptus; ad hoc enim munus sunt ab hominibus impostæ, quales sunt hæ & similes voces. actus intellectus, apprehensio, discursus, iudicium & huiusmodi.

SECTIO V.

Vtrum sicut voces, ita etiam scripturæ res immediatè significant.

I. Duplex scribendi genus.

Notandum duplex esse scripturæ genus, alterum quo non voces sed signa tantum quædam, & characteres efformantur, quales primò sunt numeri Arithmetici. 1. 2. 3. Deinde figuræ quibus Ægyptij utuntur, & Sinæ, suamque sibi invicem mentem & conceptus aperiunt. Aliud scribendi genus est, quo non huiusmodi signa, sed voces, quas ore proferimus, in chartâ exarantur, & de his maximè præsens instituitur quæstio.

II. Dicunt aliqui voces scriptas significare immediatè voces ore prolatas.

P. Arriaga d. 13. log. s. 2. n. 36. affirmat hæc verba in chartâ vel tabulâ efformata, ex instituentis & scribentis mente habere, non ut res immediatè, sed voces ore prolatas, & per has tandem res significant: vox Equus v. g. eandem vocem ore dictam primò & immediatè significat, mox equum ipsum, leo leonem &c. Quod etiam docent Conimbricenses l. 1. perih. q. 3. ar. 4. Ego quid hac de re sententiã sequentibus conclusionibus aperiam.

III. Voces scriptæ aliquando significant res immediatè.

Prima Conclusio: Huiusmodi verba in chartâ formata res aliquando immediatè significant, & nullo modo voces ore prolatas. Hoc mihi certius videtur quàm ut in dubium vocari possit. Surdi enim & muti scribere docentur, & verbis quæ in chartâ vel ipsi formant, vel alij intelligunt vocem equus significare equum, homo hominem, ignis ignem &c. Sed manifestum est hæc verba, voces ore prolatas ijs non indicare, cum soni percipiendi capaces non sint, ergo.

IV. Possunt homines efficiere, ut voces scriptæ semper significant res immediatè.

Secunda Conclusio: Possunt homines si velint efficere ut voces scriptæ res immediatè semper; & non per verba ore prolata significant. Hoc etiam mihi extra controversiam videtur; sicut enim voces rerum; ita scripturæ vocum ad summum est signum ad placitum, ergo dependens ab arbitrio hominum, ergo penes ipsos est ut hoc vel illud significet, vel non significet, ergo ut sit signum rerum non vocum.

V. Voces scriptæ de facto significant res immediatè.

Tertia Conclusio: Verosimilius est scripturam res immediatè, non verò voces ex hominum institutione significare. Ad probationem notandum in omni voce scriptâ duo reperiri; primum est quod sit signum, seu nota in chartâ expressa, in quo cum signis Ægyptiorum convenit & Sinarum. Secundum est, quod eadem vox quæ in chartâ describitur, ore etiam proferri solet.

Probatur itaque Conclusio: homines hoc modo instituire scripturam poterant, ut significaret res immediatè, & non medijs vocibus, ut proximè ostensum est, ergo similis vero est hoc eos de facto præstitisse, frustra enim mediatè sit, & per ambages quod multò expeditius immediatè fieret & proximè, ergo cum supponendum sit prudenter eos hac in re processisse, præsumendum est hoc modo scripturam instituisse. Confirmatur primò, secundum omnes, frustra sit per plura quod fieri potest per pauciora, cum ergo per solam signorum inspectionem mens scribentis colligi possit, ad quid vocum interpositio? quid, inquam, remotè & quasi per circuitum sit, quod expeditius fieret immediatè? Confirmatur secundò, dum mutuo se homines literarum officio salutant non ijs curæ est, ut articulatum vocis sonum & artificiosam pronuntiationem, sed ut res sub ipsis signis contentas percipiat is ad quem literæ diriguntur. Confirmatur tertio, alioqui eodem quis modo dicere posset, voces seu verba ore prolata non ad res immediatè significandas instituta esse, sed conceptus; ad res autem tantum mediatè ac remotè.

VI. Ratio est, quia frustra sit non dicit quod potest fieri immediatè.

VII.

Objicit P. Arriaga: Et si Græcam quis linguam aut Hebræam legere perfectè nosset, si tamen vocum significatio eum lateat, nunquam mediatum significatum, seu res sub ijs contentas intelliget. Respondet si sciat ad quid significandum signa hæc in charta sint efformata, sensum, seu res sub ijs contentas intelliget, idque licet de vocibus ore prolatis, nihil cogitet, imò voces esse nesciat, sed signa Ægyptiaca, & ore omnino non profertenda. Hoc verò probaret nec voces ore prolatas significare res immediatè.

Ve per scripturam quæ res intelligat, scire debet quid significet.

VIII.

Objicit secundò: etsi mutetur significatio vocis Homo, non propterea mutatur modus eam scribendi, sed hi characteres hoc modo & ordine formati, hanc semper vocem intuenti referent. Contrà, etiam vox ore prolata scriptam frequenter refert & in mentem audientium revocat, ijs præsertim, qui voces illas ex scripto primò didicerunt. Sic qui symbolum apostolicum ex libro vel chartâ didicit, dum id postea repetit, non tam hoc memoriter præstare, quàm ex eadem quasi chartâ vel libro mentis oculis legere videtur. Respondetur itaque, hoc summum probare scripturam res & voces eaque primò significare, non tamen cum aliquâ subordinatione; sed quasi disparatè, ut de vocibus similiter respectu scripturæ jam ostensum est.

Tam vocem scripturam significant, quàm scripturam unam cet.

IX.

Quidquid autem sit in initio, dum quis primò legere discit aut scribere, certè ubi ad perfectionem venerit, hæc minùs sunt necessaria. Cujus manifestum indicium est, quod si ostenso in chartâ vocabulo Celum v. g. equus, ignis, ab aliquo petatur quid ista velint, non respondebit significare vocem Celum &c. sed significare firmamentum, tale animal, elementum &c. ut fatetur ipse Arriaga n. 41. sicut quando quis primò discit rationem signi, voluntas imponentis identidem ei recurrit necesse est, cujus tamen postea vix meminit, ut bene docet P. Hurtado d. 8. log. s. 2. n. 19. & alij.

Aliud est autem quod primò discit legere, aut scribere, aliud postea.

X. Numeri 1. 2. 3. significant res immediatè.

Idem de numeris Arithmetici asserendum censeo, res scilicet significare non voces, licet enim hi numeri. 1. 2. 3. Europæis omnibus sint communes, non tamen propterea scio (ut bene Arriaza citatus n. 35.) quæ sit illa vox quæ Tartari vel Turcæ binarium numerum significant. Proprius tamen ad veritatem accederet, qui diceret numeros arithmeticos per se nihil significare, sed esse terminos syncategorematicos, ut introd. dixi. d. 2. l. 4. n. 2.

XI. Manent ergo.

Maneat ergo Conceptus, voces, scripturam, quæ immediatè res significare, Conceptus nobis; voces & scripturam alijs, præsentibus voces, scripturam absentibus.

SECTIO

SECTIO VI.

An vox rem clarius manifestare possit audienti, quam sit nota loquenti.

I. UT certa ab incertis separemus: nemini dubium est quin Philosophus quispiam, aut alius perspicaci ingenio, audita voce Homo perfectiorem de re sub ea contenta conceptum formet, naturam scilicet illius ac proprietates intimè penetrando, clariusque ac melius inde hominem cognoscat, quam cognoscat rusticus, qui eadem voce audita, externam fermè tantum illius speciem considerat, & hæret, ut ita dicam, in cortice.

II. Certum est secundò, actualement vocum significationem, seu in actu secundo, ut aiunt, hoc sensu dependere ab audiente, quòd non plus ipsi significant quam ipse actu percipiat. Unde quantumvis alta & sublimia speculetur vel loquens vel imponens, suoque alteri conceptus verbis exprimere conetur; plura tamen de facto verba illa non significant, quam is cui proferuntur intelligat. His positis

III. Ex æquo fermè hac in re divisi sunt auctores, affirmantibus aliis, aliis negantibus. P. Molina 1.p.q. 13.2.1.d.2. P. Vasq. 1.p.d. 57.c.23. P. Tannerus 1.p.d. 2.q.7. dub. 4. & alij affirmant posse voces rem clarius significare audienti, quam nota sit loquenti. Quam etiam sententiam docet Doctor subtilis in 1.d.22. Okam, Gabriel & alij.

IV. Negat P. Suarez 1.2. de Deo c. 31. P. Hurt. d.8. log.f.2.n.24. P. Arriaga d.13. log.f.1.n.28. & alij tum ex recentioribus tum antiquis.

V. Dico primò, mensura significationis vocum desumenda non est penes captum loquentis, sed clarius rem significare audienti possunt, quam eam loquens intelligat.

VI. Probatur primò, si quis has voces, Homo, Leo, Cælum à docto prolatus audiat, vel indocto, eundem planè de rebus sub iis contentis conceptum format, ergo notitia quam de iis vel rebus, vel vocibus format loquens, in vocum significationem omnino non influit. Confirmatur, quando unus aliquis (Concionator v.g. vel Magister) plures simul alloquitur, quot illic sunt præsentés, tot fermè diversos de rebus ibidem dictis formant conceptus, quæ sanè differentia ex cognitione loquentis, quæ unica est, oriri non potest. Confirmatur secundò, Exemplo P. Vasquez. Si quis qui Romam nunquam vidit, de illa loquatur alteri qui ibidem natus, vel saltem commoratus est, clariorem hic multò de civitatis illius situ, de plateis, de mænibus formabit conceptum, quam alter qui abstractivam, & imperfectam admodum de his rebus habet notitiam.

VII. Ratio demum à priori est, quia voces significare, est rei dictæ cognitionem in mente audientis gignere, hoc autem non fit immediatè à voce, sed medià specie, quam vel ante habitat (quæ memorativa dicitur) excitat, vel novam occasionaliter producit. Si ergo species memorativa in audiente perfectior sit, quam in loquente, perfectiorem gignet cognitionem. Si etiam major intellectus perspicacia in audiente sit quam loquente, vox occasionem præbet perfectiorem in eo producendi speciem, & consequenter apprehensionem, ac notitiam. Confirmatur, sicut quòd perfectior est vis auditiva, ea perfectiorem vox in aure producit speciem sensibilem, ita, quo acutior vis intellectiva, perfectiorem intelligibilem.

VIII. Dices primò; vox externa subrogatur loco conceptus, seu vocis internæ, ergo non clarius rem ex-

primet audienti vox externa, quam interna loquenti. Nego consequentiam; quia in audiente perfectiorem invenit concusam, nempe speciem, quam in loquente. Addo, si vox interna cognosci posset, talem in audiente produceret rei notitiam, qualem producit externa.

Dices secundò; si res omnino non cognosceretur à loquente, nihil significaret audienti, ergo eo solummodo significat quo cognoscitur. Inprimis, nego antecedens, ut supra ostendi sect. secunda, si sermo sit de solo loquente, quamvis aliud sit de imponente. Respondeo secundò, negando consequentiam; quia in audiente, ut dixi, invenit perfectiorem concusam, nempe speciem aut intellectum perfectiorem: hæc autem est indoles causæ partialis, ut cum nobiliore concusâ præstantiorem producat effectum.

Dico secundò. Quando vox rem aliquam clarius & perfectius indicat audienti, quam cognita fuit à loquente, non hoc voci formaliter tribuendum esse, sed perfectiori speciei, vel vivaciori ingenio, quod in audiente reperitur.

Ad probationem, notandum, non quidquid ad effectum aliquem concurrat, censendum statim esse principium illius formalis, seu ita ut effectus et peculiari modo tribuatur. Sic affirmant multi cælum in res omnes sublunares influere, & tamen dum calor calorem producit, ignis ignem, effectus illi non cælo tribuuntur, esto verè influat, sed causis secundis; nec dicimus, est ignis quia à cælo, sed quia est ab igne. Sic in actu supernaturali, ut intellectio est, causa illius formalis est intellectus, ut supernaturalis est, principium supernaturale: unde tribuendo singula singulis, est intellectio quia ab intellectu; quia à causâ supernaturali, supernaturalis.

Probatur itaque conclusio: quando vox audita ab eo qui habet perfectissimas species, vel ingenium vivacissimum, maxime clarum in eo cognitionem efficit, singularis illa claritas non voci tanquam principio formali tribuenda est, sed speciei, vel intellectui, ergo. Probatur antecedens. si claritas illa summa in cognitione tribuenda esset voci, ita ut dici possit, est tam clara quia à voce, vox in quocunque audiente cognitionem æquè claram gigneret, sicut ea de causâ in quocunque intellectu est principium supernaturale, cognitionem efficit supernaturalem; cum ergo vox in quovis audiente hoc præstare nequeat, indicio est excessum illum claritatis in intellectu, non voci formaliter, sed ingenij præstantiæ acceptum referri debere, quamvis vox etiam concurrat. Sicut cum puer fortis ut duo simul cum viro quopiam robusto pondus levat ut eundem; non puero actio illa tribuenda, sed viro; nec dici potest, est tam præstans actio quia à puero (quamvis etiam concurrat, & majora ac majora pondera cum pluribus viris levare in infinitum possit) sed quia à viro.

In præsentibus itaque, tribuendo singula singulis, audiens in hoc casu intelligit, quia à voce excitatur; tam clarè, quia tanta est speciei perfectio, aut tam perspicax mentis acies. Cujus manifestum, ut dixi, signum est, quod vox eadem in intellectu minus perfectò tam perfectam rei cognitionem non gigneret, intellectus verò tam perfectus cum quavis voce (modò objectum significaret) conceptum rei formaret perfectum, quod à fortiori fateantur ij omnes necesse est, qui audita quavis voce rei alicujus significativâ, affirmant in audientium mentibus cognitiones productum iri comprehensivas, si in iis species rei comprehensiva prius extiterit. De quo, sectione sequenti, conclusione quintâ iterum recurret sermo.

Nec obstat quòd vox externa subrogatur loco conceptus in loquente.

IX. Nec etiam refert, quòd si loquens vocem omnino non intelligeret, nihil significaret.

X. Cui tribuendum, quòd vox clarius rem significet audienti.

XI. Non quidquid ad effectum concurrat, censendum statim esse principium illius formalis.

XII. Ostenditur perfectiorem illam cognitionem non esse tribuendam voci.

XIII. Intellectio tribuitur excitationi, claritas major vivaciori ingenio, vel speciei.

SECTIO VII.

Quomodo mensura significationis vocum desumenda sit ab imponente.

I. Voces mor- tuae.

I. Significatio, ut sectione primâ diximus, est vita vocis, utpote cujus non sono, sed sensu metienda est perfectio; unde *Datifi*, *Blitiri*, & siqua sint ejusmodi alia, voces censentur emortuæ. In præfenti ergo inquirimus, quam quamque latam significandi vim vocibus indiderit imponent, quosque illis limites præscripserit.

II. Certum est significationem vocum pendere ab imponente.

II. Certum omnino est, vocum significationem hoc sensu penes imponentem esse, quod nihil significant nec ad ullum objectum extendantur, nisi ad quod significandum ab eo sunt impositæ. Vox *leo*, exempli gratiâ, significare nequit Aquilam, vel formicam, nec è contrâ, cum nulla vox leges sibi præscriptas possit excedere. Quod vocibus cum aliis signis ad placitum est commune; hederâ enim appensa, non panem, aut frumentum, sed vinum tantum isthîc vendibile demonstrat.

III. Quid in præfenti controversia disputatur.

III. Præfens ergo controversia in eo sita est, non utrum latius extendatur vocis significatio, seu ad plura objecta quam imponent institutor, sed utrum clariùs audienti possit eandem rem significare, quam imponent rem illam intellexerit, dum ei vocem primò imponent; vel, utrum sicut penes imponentem est, quid quæque vox significet, ita & quam clarè significet, & sicut extensiva, ita & intensiva ejus virtus ex illius voluntate dependeat. Quod aliis verbis proponi solet à nonnullis, utrum voces ab imperfectè & abstractivè rem cognoscente impositæ (quales nostræ omnes de facto sunt, utpote ex cognitione per sensum ministerium habitâ, rebus assignatæ) rem illam clariùs repræsentare ei possent, qui claras illius species haberet.

IV. Imponent, ut loquens, potest rem aliter clariùs significare, quam sit nota sibi.

IV. Dico primò: si primus vocum institutor sumatur ut loquens est, & suos cum aliis conceptus vocibus à se jam cufis communicat, clariùs voces illæ rem audienti significare possunt, quam res illa nota sit imponenti, qui hîc voce suâ utitur. Ratio est, quia hîc non imponentis personam sustinet, sed solum loquentis, & in hoc ab aliis loquentibus nihil discrepat. Sicut valorem monetæ imponere unius Principis est, ubi verò valor semel est impositus, & pretium constitutum, communis Principi cum subditis est illius usus.

V. Voces clariùs res significare possunt audienti, quam imponent in primâ etiam impositione eas intellexit.

V. Dico secundò: possunt voces res clariùs audienti indicare, quam institutor, etiam in primâ vocum impositione res illas intellexerit. Ratio videtur clara, sicut enim propterea voces rem clariùs significare possunt audienti, ut vidimus, quam sit nota loquenti, quia audiens & perfectione specierum, & ingenij acumine multis loquentem gradibus potest excedere; ita cum in iisdem superare etiam possit primum vocum institutorem, quo minus eum in claritate cognitionis à vocibus occasionaliter proveniente superet, quid vetat?

VI. Possunt etiam voces efficere cognitionem quidditativam, & comprehensivam.

VI. Dico terriò: non cognitionem tantum abstractivam, sed etiam quidditativam, imò & comprehensivam efficere possunt voces in iis qui quidditativas, vel comprehensivas species haberent. Ratio est, quia non minus has excitarent species quam alias; & hoc modo facillè explicatur quomodo cum Angelis loquamur, qui species rerum habent quidditativas, & cum Christo, qui comprehensivas, in quo declarando non parum laborat contraria sententia.

VII.

VII. Objicies primò; nullus effectus excedere potest

virtutem suæ causæ, nemo enim dat quod non habet, ergo cum causa virtutis significativæ in voce sit vocis institutor, isque non quomodocunque, sed ut rem concipiens cui nomen imponit, qualis est mensura cognitionis, talis erit & vocis, ergo plus significare vox non potest quam imponent intelligat. Respondet deo, verum hoc esse de virtute extensivâ significationis vocum, seu in ordine ad plura objecta, ut supra declaratum est, non intensivâ, seu ad idem clariùs cognoscendum, cum hoc pendeat ab aliâ concusâ, specie scilicet, vel intellectu, in quibus audiens longè potest superare loquentem. Et sanè parum prudenter fecisset vocum institutor, si omnes suo metiri modulo voluisset, imò nec præstare hoc potuisset, ut postea dicemus.

Voces excitando hujusmodi cognitiones non excedunt virtutem suæ causæ.

VIII.

Objicies secundò; qui rebus primò voces imposit, id pro nostro tantum statu fecit, ut inter nos humano modo discurrere possemus, non ut res tam clarè significarent ac eas Angeli, & beati percipiunt.

IX.

Respondet primò, in potestate institutoris non fuisse vocum significationem hac ratione restringere, ut postea ostendam. Secundò dico præcisivè se hac in parte habuisse, quod inde suadet tantum, quia multa verba ab institutore imposita res varias significant, quæ ad statum hunc, & naturæ ordinem (quem solum noverat institutor) non pertinent. Sic vox *unio* significat unionem Hypostaticam, *generatio* æterni verbi generationem, & alia hujusmodi.

Institutor habuit se præcisivè ad præsentem, & alios statum.

X.

Objicies terriò; si voces significant quidditativè, vox quævis res significabit maximè disparatas, ut *lapis lunam*, *formica aquilam* &c. Nego consequentiam, sed illas solas quæ connexionem aliquam cum re illâ habent, quam vox directè & primariò significat, & ad perfectam illius cognitionem juvant, ut sunt proprietates, passionis, effectus, & hujusmodi.

Nec hinc sequitur quæcumque vox significare directè res quasvis disparatas.

XI.

Objicies quartò, saltem unio juxta nos voces etiam comprehensivè res significant iis qui species earum habent comprehensivas, sequitur quamlibet vocem res infinitas, imò omnes significare. Contrâ, hoc ipsis est solvendum adversariis, qui voces idèò comprehensivè non significare asserunt, quod institutor vim iis in actu primo significandi limitatam indiderit, suaque voluntate frænum quasi quoddam iis iniecerit; unde si ita visum institutori fuisset, latitorem iis significandi virtutem indere potuisset: fac ergo, quod nos asserimus (imò ut ego existimo, & sequente conclusione ostendam, aliter facere non potuit) fac inquam, eum ita de facto voces instituisse, ut comprehensivè, ubi speciem invenissent comprehensivam, significarent, quam ipsi in eo casu solutionem adhiberent, adhibebimus in præfenti & nos. Dico itaque nihil in hoc esse incommodi, in iis saltem rebus quarum notitia ad comprehensionem, saltem vulgarem, ut vocant requiritur, imò etiam quæ ad perfectam comprehensionem sunt necessariæ, si hæc in intellectum creatum cadat: de quo alibi.

Nil vetat vocem aliquam plurius significare indirectè.

XII.

Dico quartò: primus vocum institutor non solum nullos iis, quoad claritatem in excitando, limites præscripsit, sed nec præscribere potuit: unde extensiva tantum significandi virtus in imponentis potestate est, non intensiva. Ratio videtur clara, nam ubi semel voci cuiuspiam, *Homo* exempli gratiâ, vis est indita significandi, agit vox illa per modum causæ naturalis & necessariæ, non iniquis quam imago hominis depicta; unde cum ex naturâ suâ sit concusâ, si in audiente speciem invenit quidditativam, comprehensivam &c. cognitionem simul cum illâ efficiet quidditativam, aut etiam comprehensivam, idque velit nolit imponent.

Institutor non potest vocis limites præscribere quoad claritatem in excitando.

XIII.

Ad quod, notandum; licet vox *Homo* sit signum

In potestate institutoris est, ut vox significet, non ut hac vel illa claritate significet.

ad placitum, seu liberè habeat quod sit signum hominis, cum potuisset esse signum leonis, vel equi, imò nullius omnino rei signum, magis quàm *Blitiri*; in actu tamen secundo positâ institutione, significat necessariò. Sicut etiam imago hominis in tabulâ depicta est hoc sensu ad placitum, iidem enim colores illi, qui sub his lineamentis & tractibus in figuram efformati sunt hominis, sub aliis, si pictori ita visum fuisset, leonis vel equi effigiem expressissent, imò nullam omnino, si in pictoris officinâ mansissent, nec artis beneficio in hanc vel illam formam fuissent deducti. Quod coloribus figura, hoc vocibus imponentis voluntas est, quæ quibusdam quasi lineamentis vocem in hominis vel leonis intentionalem imaginem format, sicut colores ars pictoris in physicam.

XIV. Vox instituta, invito etiam institutore signum significat.

Sicut ergo picta hominis imago oculis objecta, representationem hominis in intuitus mente, velit nolit pictor, producit, ita vox in audientis intellectu, quamvis non aded vivacem, aliquam tamen hominis notitiam invito etiam institutore progignet, diversam tamen pro diversitate speciei, quam in ejus mente reperit. Et sicut pictor hanc imaginis efficaciam impedire nequit, nisi eam oblitteret, ita nec institutor vocis, nisi illius significationem tollat.

Dico quintò: Probabile mihi est, voci ut principium formale est, certos semper ab imponente limites præscribi, non quidem in actu signato, sed exercito. Ad probationem conclusionis, notandum; ad institutionem vocis tria semper in imponente concurrere; cognitionem vocis, cognitionem rei, & voluntatem ut significet. Unde vox quæ signum, nihil aliud est quàm verbum & hi tres actus, voluntatis unus, duo intellectus, physicè primò, postea moraliter manentes, seu signum taliter cognitum, & volitum. Unde quanta cognitionis de re aliqua claritas imponentis est in instituendo, tanta formaliter loquendo institutæ vocis claritas est in essendo & operando; *primum enim in unoquoque genere mensura est reliquorum*, excessus autem omnis qui in cognitione à voce ortâ procedit, speciei vel intellectui tribuendus est, non voci, ut dictum est sectione præcedente, conclusione secunda.

XV.

Vox, ut est principium formale, limitis præscribitur in actu exercito

Quod à fortiori dicendum iis est qui vim intentionem significandi vocum ita in imponentis voluntate statuunt, ut penes ipsum sit, quo minus species quidditativas, aut comprehensivas omnino excident, ergo & restringere ulterius eas poterit ut non excident ullas clariores iis, quæ in imponente repertæ fuerunt, dum vocem institueret.

XVI.

Hoc à fortiori dicendum in alio sententiis

DISPUTATIO XLIII.

De Definitione, & Divisione.

Definitiones naturales.

DE his etiam nihil admodum nobis hic restat dicendum, utpote quarum naturas & proprietates fusè discussimus in Introductione, d. 4. solum hoc noto, præter genera Definitionum in Summulis enumerata, Definitiones quasdam esse quas vocant causales, nempe quæ per causas traduntur extrinsecas alicujus rei, efficientem scilicet & finalem: ut si quis dicat, *Eclipsis est interpositio lune inter solem & terram: homo est animal creatum ad videndum Deum*, & aliæ hujusmodi, quæ non essentiam rei immediatè in se & per causas intrinsecas expliçant, materialem scilicet & formalem, sed tantum per extrinsecas. Duo circa Definitionem examinandam hæc remisi, quæ hic disquiram.

SECTIO PRIMA.

Virum definitio in simplici apprehensione consistat, an iudicio.

I. **S**uprà Disp. 7. sec. 4. dixi Definitionem esse subiectum Attributionis Dialecticæ. Ad objectionem verò quæ contra hoc fieri posset, Definitionem nimirum in simplici Apprehensione sitam esse, licet ibidem s. 6. n. 7. obiter responderim, plenam tamen quæstionis illius discussionem huc remisi.

II. Definitio perfecta reperitur tantum in iudicio.

Conclusio: licet Definitio objectiva, seu totum objectum per partes representatum in Apprehensione reperiri possit, non tamen Definitio formalis, nisi admodum imperfecta. Prior pars constat, quia cum quis simplici Apprehensione cogitat animal rationale, totum quod est in homine representat, genus scilicet & differentiam, ergo nihil restat aliud cogitandum, cum illæ duæ partes adæquatè constituent hominem. Unde licet etiam cognitio illi correspondens dici aliquo modo Definitio formalis possit, est tamen admodum imperfecta, ut jam ostendam.

Secunda itaque pars probatur, simplex Apprehensio non est propriè modus sciendi, ergo non potest esse propriè definitio. Probatur antecedens, modus sciendi propriè est qui facit scire, sed simplex Apprehensio non facit scire, quantumcunque enim stellas apprehendat quis ut pares, non tamen id novit, nisi assensum præbeat, quod spectat ad iudicium. Confirmatur, si Definitio consistere possit in apprehensione, cur non etiam Argumentatio? potest enim quis certo ordine apprehendere duas præmissas & conclusionem, absque eo quod quidquam iudicet, imò hoc inter disputandum frequenter evenit, præsertim cum hæreticis, ubi quicquid ipsi dicunt, eodem nos ordine apprehendimus, assensum tamen non præbemus. Maximè verò id contingit cum in re aliqua dubiâ sit discursus. Quod si tunc dicas non esse argumentationem, quia non est modus sciendi, nec esse modum sciendi, quia nil iudicamus, idem inferam de Definitione, tam enim per argumentationem apprehensivam manifestatur passio, quàm per Definitionem apprehensivam essentia.

III.

Ratio est, quia simplex apprehensio non est propriè modus sciendi.

Probatur secundo, si simplex apprehensio alicujus rei dici possit modus sciendi, ergo non est cur visio aut aliâ sensatio à ratione modi sciendi excludatur, cum eo solo nomine ab apprehensione differat, quod apprehensio spiritualis sit, visio materialis. Dices, visio non evolvit rem per partes, apprehensio verò ideo est modus sciendi, quia quod antea apprehendebatur confusè, postea apprehenditur clarè & per partes, ut *animal rationale*. Contrâ, dum quis à longè imaginem conspiciat, vel opus aliquod segmentatum seu tessulatum, videt quidem totum, sed confusè, proprius autem accedens singulos operis illius tractus, lineamenta, & umbras distinctè perspiciat, & singulas ejus partes sigillatim discernit, ergo visio tam est modus sciendi quàm apprehensio, seu imaginatio ejusdem imaginis, aut hominis, cujus corporis partes à longè confusè, prope clarè cernuntur ac discernuntur. Hoc autem si dicatur, jam equi consistens

IV.

Si apprehensio sit modus sciendi, erit etiam modus sciendi visio materialis.